

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

Lietuvos Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas – Lietuvos Respublikos Seimas, vykdeš Lietuvos valstybingumo atkūrimo ir kitas aukščiausios valdžios funkcijas. Išrinktas 1990 m. vasario 24 d. (pakartotinis balsavimas – kovo 4 d., kovo 7 d., kovo 8 d., kovo 10 d. ir balandžio 7 d.). Pirmasis posėdis įvyko 1990 m. kovo 10 d., paskutinis – 1992 m. lapkričio 11 d.

Lietuvos ekonominė blokada – laikotarpis nuo 1990 m. balandžio 18 d. iki 1990 m. liepos 1 d., kai Tarybų Sąjungos valdžia sustabdė žaliavų (pirmiausia naftos) tiekimą Lietuvai. Blokada truko 75 dienas.

1. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus.

Laisvėjant politinei atmosferai SSRS, 1990 m. vasario 24 d., buvo suorganizuoti pirmieji laisvi ir demokratiniai rinkimai į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą. Juos laimėjo Sąjūdžio kelti ar remti kandidatai. Aukščiausiosios Tarybos pirmininku per visą jos darbo laiką buvo 1990 m. kovo 11 d. išrinktas Vytautas Landsbergis, rinkimuose nugalėjęs paskutinį Tarybų Lietuvos LKP CK pirmąjį sekretorių Algirdą Mykolą Brazauską. Tik pradėjusi darbą Aukščiausioji Taryba 1990 m. kovo 11 d. priėmė Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, skelbusį Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą. 1990 m. balandį TSRS pradėjo Lietuvos ekonominę blokadą, kuri pristabdė Lietuvos ekonominę plėtrą, o užsienio valstybės Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą pripažinti dėsė. Dangstytasi formalia priežastimi, kad Lietuva nepriklausomybės atkūrimą skelbė okupacijos sąlygomis ir parlamentas buvo išrinktas pagal okupacijos metu galiojusius įstatymus.

Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo vadovai 1990 m. kovo 11 d. Vilniuje po akto dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo paskelbimo

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

2. Remdamiesi pamokoje pateikta medžiaga ir šaltiniu, atsakykite į klausimus.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos
Aktas
Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais sietimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.

Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos valstybės konstitucinis pamatas. Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.

Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

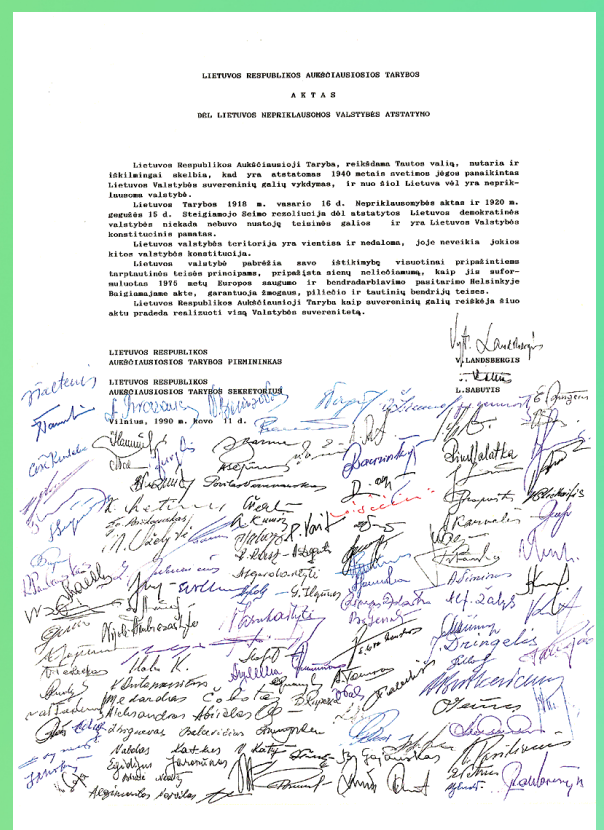
Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reiškėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.

Pagal www.lrs.lt

Klausimai ir užduotys.

1. Remdamiesi pamokoje pateikta medžiaga ir šaltiniu, įvardykite instituciją, paskelbusią Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. Paaiškinkite, kokiomis aplinkybėmis ši institucija buvo įkurta.
2. Išvardykite dokumentus, kuriais remiantis buvo sudarytas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos aktas „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“. Paaiškinkite kiekvieno šių dokumentų svarbą Lietuvos valstybei.
3. Trumpai aprašykite, kokiomis istorinėmis aplinkybėmis Lietuvoje buvo paskelbtas pateiktas šaltinis.

Aktas „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“.
Dokumentas šiuo metu saugomas Lietuvos valstybės naujajame
archyve Vilniuje

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

Kitas svarbus išbandymas Lietuvą užklupo 1991 m. sausio 13 d. Šią dieną įvyko masinis taikus Lietuvos piliečių pasipriešinimas Sovietų Sąjungos vadovybei, norėjusiai jėga paimti į savo rankas Vilniaus televizijos bokštą. Bandymai šturmuoti Radijo ir televizijos komiteto pastatą, Parlamento pastatą ir kitus valstybiniam perversmui reikšmingus objektus buvo vykdomi nuo sausio 9 d. Užimti atvyko specialiai parengta, sunkiąja karine technika ginkluota desantininkų grupė. Prie televizijos bokšto Vilniuje buvo sužeista daugiau nei 600 taikių ir neginkluotų žmonių, 14 žuvo. Televizijos bokštas buvo užimtas, tačiau planų pulti Parlamentą kariškiai atsisakė.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Aukščiausiosios Tarybos Sąjūdžio blokas pamažu ėmė byrėti, kartu formavosi dabartinė daugiapartinė politinių partijų sistema. Taip gimė ar atsikūrė pirmosios atkurto Lietuvos politinės partijos: Lietuvos demokratų partija, Lietuvos krikščionių demokratų partija, Lietuvių tautininkų sąjunga, Lietuvos socialdemokratų partija, Lietuvos valstiečių partija, Nepriklausomybės partija, Lietuvos liberalų sąjunga, Tautos pažangos partija ir kitos partijos.

Per trisdešimt nepriklausomybės metų nuolat vyko ginčai, ar reikia V. Landsbergį laikyti šalies prezidentu. 2021 m., minint 30-ąsias Sausio 13-osios metines, LR Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Laisvės gynėjų dienos trisdešimtmečio“. Šio dokumento pirminiame variante buvo rašoma, kad „istorinę pergalę laimėjo Lietuva, kuriai tuo metu vadovavo Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas V. Landsbergis“, tačiau Seime buvo pateiktas atnaujintas dokumento variantas, kuriame šis sakinyvis buvo pakeistas: „istorinę pergalę laimėjo Lietuva, kurios Aukščiausiajai Tarybai-Atkuriamajam Seimui vadovavo aukščiausias Lietuvos Respublikos pareigūnas V. Landsbergis“.

Pagal www.lrs.lt

1991 m. Sausio 13-oji. Leonardo Skirpsto nuotr.

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

Klausimai ir užduotys.

1. Įvardykite sunkumus, su kuriais susidūrė atkurta Lietuvos valstybė.
2. Pasvarstykite, kodėl po Kovo 11-osios sovietai nesiliovė grasinti Lietuvai.
3. Įvertinkite Lietuvos žmonių, 1991 m. stojusių prieš sovietų tankus, poelgį.
4. Ar pritariate, kad V. Landsbergiui suteiktas valstybės vadovo statusas? Savo atsakymus argumentuokite 2–3 argumentais. Surenkite klasėje diskusiją.

3. Remdamiesi šaltiniais atsakykite į klausimus.

A šaltinis (Iš Vytauto Tininio knygos „Sovietinė Lietuva ir jos veikėjai“)

1988 m. spalio mėnesį A. Brazauskas dalyvavo Sąjūdžio I suvažiavime, parėmė jo programą <...>. Tačiau A. Brazauskas nenuėjo su Sąjūdžiu, o pasirinko vidurio kelią – stengėsi atstovauti Lietuvos interesams, kartu siekdamas nedidinti konfrontacijos su Maskva. Šios politikos dvilypumas turėjo ir teigiamų, ir neigiamų padarinių: toks „laviravimas“ (tvirtos pozicijos neturėjimas) švelnino ir atitolino SSRS reakcinių jėgų puolimą Lietuvoje, tačiau tuo pat metu tai didino nesutarimus su Sąjūdžiu. <...> Priešingai negu Sąjūdžio lyderis V. Landsbergis, A. Brazauskas tada nedarė ryžtingo žmogaus įspūdžio. Jam buvo būdingi atsargaus, abejojančio ir neskubančio priimti sprendimų politiko bruožai. <...> Vertinant A. Brazausko politinę veiklą paskutiniais sovietinės Lietuvos metais (1988–1990 m.), reikia pripažinti, jog jis, nepaisant kai kurių klaidų, atliko pozityvų vaidmenį lietuvių tautos kovoje dėl nepriklausomybės ir demokratijos, prisidėjo prie SSRS imperijos likvidavimo.

B šaltinis (Leonidas Donskis apie Vytautą Landsbergį)

Pakanka prisiminti, kiek būta Lietuvos moralizavimo iš didžiųjų valstybių pusės, esą jos paskelbtoji nepriklausomybė kenkia Sovietų Sąjungos liberalizavimui ir Michailo Gorbačiovo pertvarkai. Neutrūko apeliavimo į Lietuvos valstybės nebrandumą, nepasirengimą tarptautiniam gyvenimui ir jo įtampoms, valstybės profesionalų korpuso neturėjimą ir panašiai. Išlaikydama savo poziciją bei gindama savo likiminį pasirinkimą, Lietuva tada davė vakarietiško pamoką daugeliui Vakarų valstybių. <...> V. Landsbergis savo autentišką patriotizmą visada sėkmingai derino su aukštos politinės prabos internacionalizmu ir gebėjimu kaip namie jaustis europinės politikos ir tarptautinių santykių sferoje. <...> Akivaizdu, kad kai kurios V. Landsbergio būdo savybės jam nepadėjo pelnyti visuotinės meilės (kita vertus, jis jos ir nesiekė). V. Landsbergis – paternalistas, visada mėgęs būti *pater patriae* (tautos tėvu). Kurį laiką šis simbolinis autoritetas tikrai buvo pelnytas, bet ilgainiui politinė konkurencija ir nemaloni politinio gyvenimo proza (intrigos, įtamos, išdavystės, dvigubi ar net trigubi žaidimai su sąjungininkais ir oponentais) atėmė iš V. Landsbergio jo pirmąjį monumentalumą.

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

3. Remdamiesi šaltiniais atsakykite į klausimus.

1. Kokius du teigiamus ir du problemiškus A. Brazausko politinės veiklos bruožus nurodo A šaltinio autorius?

Teigiami: 1. _____ 2. _____

Problemiški: 1. _____ 2. _____

2. Kokius du teigiamus ir du problemiškus V. Landsbergio politinės veiklos bruožus nurodo B šaltinio autorius?

Teigiami: 1. _____ 2. _____

Problemiški: 1. _____ 2. _____

3. Remdamiesi šaltiniais ir turimomis žiniomis nurodykite, kuo skyrėsi A. Brazausko ir V. Landsbergio požiūriai į Lietuvos valstybės atkūrimą. Paaiškinkite, kodėl šie skirtingi požiūriai buvo nevienareikšmiškai vertinami visuomenėje.

A. Brazauskas _____ V. Landsbergis _____

Paaiškinimas: _____

Romualdas Ozolas, Algirdas Brazauskas, Vytautas Landsbergis, ELTA nuotr.

6.2 Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas

4. Išnagrinėkite pateiktą nuotrauką.

1. Kuriuos politinius veikėjus atpažįstate?
2. Kokioms politinėms partijoms jie priklausė?
3. Internete paieškokite daugiau informacijos apie šias asmenybes ir palyginkite juos ir jų veiklas. Su tyrimo rezultatais supažindinkite klasės draugus.

5. Atpažinkite istorinius veikėjus ir sujunkite jų pavardes su vykdytomis veiklomis.

Loreta Asanavičiūtė –	Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas, LR Seimo 2022 m. pripažintas pirmuoju atkurtos Lietuvos valstybės vadovu.
Algirdas Brazauskas –	ekonomistė, pirmoji Lietuvos Respublikos Ministrė Pirmininkė.
Mykolas Burokevičius –	filosofas, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo tarybos vicepirmininkas.
Vytautas Landsbergis –	paskutinis Tarybų Lietuvos LKP CK pirmasis sekretorius, pirmasis nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos prezidentas.
Romualdas Ozolas –	LKP (TSKP) CK pirmasis sekretorius nuo 1990 m. iki jos uždraudimo 1991 m., vienas 1991 m. valstybinio perversmo iniciatorių.
Kazimira Prunskienė –	viena iš Sausio 13-osios aukų, žuvusi gindama Lietuvos laisvę ir tėvynę.